

Kunskapsunderlag för barnrättsbaserat beslutsunderlag

Detta kunskapsunderlag är till för att öka kunskapen om barnets rättigheter inom Region Kronobergs verksamhet. De omfattar artiklarna i barnkonventionen och där det är relevant även de allmänna kommentarerna från FN:s Barnrättskommitté som förklarar hur artiklarna ska implementeras.

Mer information finns här: [Region Kronoberg](#) [Barnombudsmannen](#) [Sveriges kommuner & regioner](#)

Rätt till likvärdiga villkor, jämlikhet och förbud mot diskriminering (art. 2)

Ger vi likvärdiga villkor för alla barn som berörs? Vilka barn riskerar att "hamna utanför"? Gynnas vissa barn på andra barns bekostnad?

Barnkonventionen artikel 2: Alla barn har rätt till alla rättigheter och inget barn får diskrimineras på någon grund.

Diskrimineringsgrunder är kön, ålder, sexuell läggning, könsidentitet/könsuttryck, funktionsnedsättning, etnisk bakgrund, religion eller andra trosuttryck. Det gäller även faktorer såsom bostadsort (postnummer), socioekonomisk bakgrund samt familjemedlemmars bakgrund som kan leda till diskriminering av barnet.

Alla barn ska ges likvärdig tillgång till Region Kronobergs stöd och resurser, utan någon form av diskriminering. Likabehandling innebär inte att alla ska behandlas lika utan att alla ska behandlas utifrån sina förutsättningar. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar och ge det enskilda barnet / gruppen av barn bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling.

Barnets bästa (art. 3)

Vad är bäst för barn enligt forskning, nationella riktlinjer, praxis i andra regioner, vår egen beprövade erfarenhet, samt på kort och lång sikt? På vilket sätt har vi tagit hänsyn till barnets bästa i beslutet?

Barnkonventionen artikel 3: Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Vi ska beakta (ta reda på) och bedöma (analysera) vad som blir bäst för barnet/barnen. "I första hand" handlar om att detta är en viktig princip som ska väga tungt. Innan vi fattar beslut ska vi därför ha klart för oss vad barnets bästa är. Det är dock inget "ska-krav" att vi måste besluta utifrån barnets bästa, men det är något vi absolut ska sträva mot.

Om vi inte kan utgå från barnets bästa ska vi motivera varför. Vi ska även förklara vad vi gör istället för att kompensera så att beslutet blir så bra som möjligt för barn.

Artikel 3 säger även att vi ska säkerställa att vår verksamhet uppfyller fastställda nationella normer och regler, särskilt vad det gäller barns säkerhet och hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.

För att komma fram till vad som är barnets bästa har FN:s Barnrättskommitté identifierat områden som bör ingå i analysen:

- Vad i barnkonventionen och andra relevanta lagar måste vi ta hänsyn till utifrån barnets bästa?
- Vad ger nationella riktlinjer och rutiner för vägledning?
- Vad säger forskning och evidens att barnets bästa är?
- Vad är praxis i andra regioner?
- Vad är vår beprövade erfarenhet?
- Vad är barnets bästa på kort och lång sikt?
- Vad anser barnet (redovisas längre ner i formuläret) och vårdnadshavare eller andra nyckelpersoner runt barnet är barnets bästa?

Information från ovan frågor summeras kortfattat och en slutsats om vad som är barnets bästa när man väger dessa mot varandra beskrivs i detta fält i formuläret.

”Alla faktorer kommer inte att vara relevanta i varje enskilt fall, och olika faktorer kan användas på olika sätt i olika fall. Innehållet i varje faktor kommer med nödvändighet att variera från barn till barn och från fall till fall, beroende på typen av beslut och de konkreta omständigheterna. Detsamma gäller varje enskild faktors betydelse i den övergripande bedömningen. Avsikten med att bedöma och fastställa barnets bästa är att barnet fullständigt och faktiskt ska åtnjuta rättigheterna som erkänns i konventionen och dess fakultativa protokoll, och få utvecklas allsidigt och fullständigt. Detta ska man ha i åtanke när man väger de olika faktorerna mot varandra.”

(FN:s Barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 14 om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa, punkt 80 och 82)

Ibland kan faktorer i bedömningen av barnets bästa stå i konflikt med varandra. I andra situationer kan skyddsfaktorer som påverkar ett barn (som kan innebära att barnets rättigheter inskränks) ställas mot åtgärder för att ge barnet egenmakt (fullt utövande av rättigheter utan begränsning). I sådana situationer måste dessa hänsyn vägas mot varandra för att hitta en lösning som i första hand beaktar vad som bedöms vara barnets eller barnens bästa. Barnets ålder och mognad bör vara vägledande för hur dessa hänsyn vägs mot varandra. Hänsyn behöver även tas till att barnets förmågor kommer att utvecklas över tid.

Rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling (art. 6)

Hur påverkar beslutet barnets rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling? Har beslutet negativ påverkan på (vissa) barns förutsättningar för en optimal utveckling?

Barnkonventionen artikel 6: Varje barn har rätt till livet, att överleva och goda förutsättningar för barnets utveckling.

Rätten till liv, överlevnad och utveckling kan utmanas av:

- Sjukdomar, ohälsa, funktionsnedsättning
- Dåliga levnadsförhållanden
- Barnets eller närståendes levnadsvanor
- Försummelse och vanvård, våld och övergrepp
- Negativ social kontroll som ger barn begränsade möjligheter att förverkliga sin mänskliga potential

Vi ska bidra till (och inte motverka) barnets/barnens rätt till bästa möjliga förutsättningar för en optimal utveckling.

I en bedömning av vad som skapar goda förutsättningar för barnets optimala utveckling måste vi se till barnets hela livssituation och väga in föräldrarnas/familjens förutsättningar och annat i barnets liv som påverkar barnets utveckling.

Rätt till delaktighet (art. 12)

Barnkonventionen artikel 12: Det barn/de barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska ha rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet/barnen. Barns åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets/barnens ålder och mognad.

Vi ska ta det barn säger på allvar och se barn som rättighetsbärare. Delaktighet är en rättighet – inte en skyldighet. Det innebär att barn kan välja att inte vara delaktiga och då får vi ta reda på deras åsikter på annat sätt, genom t.ex. vårdnadshavare, elevråd eller på annat sätt.

Vi måste identifiera vad det är vi önskar förstå ur barns perspektiv och förklara det på ett enkelt sätt för barnet/barnen. Det är vi som ska förstå barn, inte barn som ska förstå frågan ur vårt vuxen-/verksamhetsperspektiv. Det är viktigt att barn med funktionsnedsättning inte diskrimineras när det gäller rätten att komma till tals. Det är även viktigt att underlätta för barn med andra språk än svenska att kunna uttrycka sina åsikter.

Vi behöver identifiera vad syftet med dialogen med barn är:

- Fånga behov
- Få svar på frågor
- Få förslag på lösningar
- Analysera förslag
- Vara delaktiga i beslut och prioritera
- Diskutera införande
- Utvärdera genomförd dialog

Barns delaktighet kan ske på många olika sätt:

- Har relevant forskning redovisat barns åsikter?
- Har nationella riktlinjer och rutiner redovisat barns åsikter?
- Har andra aktörer redovisat barns åsikter?
- Har vi gjort egna undersökningar där barn deltagit och bidragit med sina åsikter?
- Om barn inte har varit delaktiga enligt ovan behöver vi engagera barn och unga för att få veta hur barn och unga resonerar kring det vi ska besluta om.

Andra rättigheter som berörs av detta beslut:

Rätt till bästa uppnåeliga hälsa, likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård (artikel 23, 24 och 39)

Barnkonventionen artikel 24: Barn har rätt till bästa uppnåeliga hälsa

Barn har rätt att växa upp under förhållande som främjar deras hälsa och utveckling på bästa sätt. Det innebär bl.a. likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård, tandvård samt rehabilitering om barnet varit med om något traumatiskt. Barnkonventionen omfattar både fysisk, psykisk och sexuell hälsa samt goda levnadsvanor (motion, sömn, mat etc.). Rätten till hälsa handlar även om att skydda barn mot alla former av missbruk (alkohol, droger, porr, spel etc.), både eget och närståendes bruk. Dessutom ska vi arbeta för att förebygga och avskaffa skadliga traditionella sedvänjor som könsstympning, barnäktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck.

Barn inom hälso- och sjukvården har:

- Rätt till delaktighet och inflytande utifrån ålder och mognad i relation till frågan det handlar om
- Rätt till information anpassat till barnets ålder, mognad och individuella behov
- Rätt att möta personal med barnkompetens
- Rätt till vård och behandling som är anpassad utifrån barns behov
- Rätt att ha föräldrar med sig, även vid ineliggande vård
- Rätt till barnanpassade miljöer och i första hand få ineliggande vård på en barnavdelning

Barnkonventionen artikel 23: Rättigheter för barn med funktionsnedsättning

Barn med funktionsnedsättning har rätt att leva ett fullvärdigt och värdigt liv. Insatser ska främja barnets självförtroende och möjliggöra aktivt deltagande i samhället. Vi ska ta hänsyn till deras särskilda behov och de barn som behöver stöd i form av hjälpmedel, teknik eller tolk för att göra sin röst hörd ska få det. De ska få lättillgänglig och anpassad information.

Vård, stöd och hjälpmedel ska vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av vårdnadshavares ekonomi.

Beslut ska motverka diskriminering av barn med funktionsnedsättning och möjliggöra likvärdig tillgång till stöd och skydd.

Barnkonventionen artikel 39: Barn som har varit med om trauma har rätt till rehabilitering

Barn som har utsatts för någon form av traumatisk händelse (våld, övergrepp, krig, flykt) har rätt till fysisk och psykisk rehabilitering.

Barnets särskilda omständigheter och utsatthet måste beaktas, speciellt utifrån att barn i olika grad kan ha upplevt förluster, trauman och våld, samt fått sin tillvaro ställd på ända.

Det är viktigt att dessa barn får tillgång till rehabilitering och återhämtning som är gynnsam för barnets fortsatta utveckling och hälsa.

Rätt till en trygg och säker uppväxt, skydd mot alla former av vanvård, försummelse, våld och övergrepp (art. 19, 32–40)

Barnkonventionen artikel 19: Skydd mot vanvård, försummelse, våld och övergrepp

Region Kronoberg ska säkerställa att vi beaktat barns rätt till skydd mot alla former av vanvård, försumlighet, våld och övergrepp när vi fattar beslut som rör barn. Vårt beslut ska bidra till en trygg och säker uppväxt för barn.

Alla barn ska skyddas mot:

- Vanvård och försumlig behandling
- Fysiskt eller psykiskt våld och övergrepp
- Sexuellt våld och övergrepp
- Misshandel och utnyttjande
- Könsstympning av flickor
- Hedersrelaterat våld och förtryck

Vi ska arbeta förebyggande samt ha rutiner och arbetsmetoder kring barn som far illa inom hälso- och sjukvården samt tandvården. Vi ska veta hur vi gör orosanmälan.

För mer information: <https://www.regionkronoberg.se/vardgivare/arbetsomraden-processer/manskliga-rattigheter-och-barnets-rattigheter/#tab-14996>

Rätt till utbildning (artikel 28 och 29)

Barnkonventionen artikel 28: Barn har rätt till utbildning och artikel 29: Syfte med utbildning

Rätten till utbildning gäller både förskola och skola. Barn har rätt till kostnadsfri grundutbildning och rätt till likvärdig tillgång till högre utbildning utifrån egen förmåga. Denna rättighet omfattar även studie- och yrkesvägledning.

Barn har rätt till stöd och hjälpmedel för gynnsam kunskapsinhämtning och utveckling. Barn har även rätt till en trygg och lugn skolmiljö, fri från mobbning och krängande behandling.

Rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard (artikel 26 och 27)

Barnkonventionen artikel 26: Barn har rätt till social trygghet och artikel 27: Barn har rätt till skälig levnadsstandard

Barn har rätt till den levnadsstandard som är nödvändig för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Vårdnadshavare ska säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling. Vid behov ska vårdnadshavare få stöd för att klara av sitt huvudansvar för t.ex. barnets mat, kläder och bostad.

Barnets rätt till social trygghet, skälig levnadsstandard och trygg uppväxt med sina vårdnadshavare innebär att vi behöver se till hela familjens förutsättningar för att kunna förverkliga och trygga barnets rättigheter.

Rätt till vila, lek, kultur och fritid (artikel 31)

Barnkonventionen artikel 31: Barnets rätt till lek, vila, fritid och kultur

Vila: Barn behöver en balans och möjlighet till återhämtning (vila, sömn, återhämtning, minskad stress).

Lek: Barn har rätt till lek som blir allt mer fristående vuxna (om barnet inte behöver vuxet stöd för att kunna leka). Leken är en viktig del av barnets utveckling.

Fritid: Barn har rätt till frivilliga fritidsaktiviteter anpassad till barnets ålder och mognad, med beaktan av ekonomi, funktionsnedsättning m.m.

Kultur: Barn har rätt till samhällets kulturutbud, så länge det är förenligt med barnets bästa. Barn har även rätt att själv utöva kultur, anpassat till barnets ålder och mognad, med beaktan av ekonomi, funktionsnedsättning m.m.

Rätt till information och demokratiska rättigheter (artikel 12, 13, 14, 15, 16 och 17)

Barn har följande demokratiska rättigheter och friheter:

- Åsiktsfrihet, delaktighet, rätt att bli hörd (artikel 12)
- Yttrande- och informationsfrihet (artikel 13)
- Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet (artikel 14)
- Föreningsfrihet och mötesfrihet (artikel 15)
- Rätt till privatliv och familjeliv (artikel 16)
- Rätt till information om social välfärd och hälsa (artikel 17)
 - o Barn har rätt till tillgång till information och material, särskilt sådant som syftar till att främja des sociala, andliga och moraliska välfärd samt fysiska och psykiska hälsa.
 - o Informationen ska anpassas till barnets ålder och mognad samt individuella behov.
 - o Den som informerar ett barn har ett ansvar att säkerställa att barnet har förstått informationen.
- Rätt till information om barnkonventionen och sina rättigheter (artikel 42)

Rättigheter som rör föräldraskap och omhändertagande (artikel 5, 9, 18, 20, 21 och 25)

Barnkonventionen artikel 5 och 18 om föräldraskap

Vårdnadshavare är ansvariga för sitt barn. Om det finns två vårdnadshavare har de ett gemensamt ansvar för barnets utveckling, uppfostran och ekonomi. Deras relation till varandra är inte relevant. De ska bevaka sitt barns rättigheter i förhållande till hälso- och sjukvård, förskola, skola, socialtjänst etc.

Vårdnadshavare ska ge lämplig ledning och råd till barnet i enlighet med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga. Vårdnadshavarens stödjande roll ska minska i takt med barnets ökande ålder och mognad.

Vårdnadshavare ska:

- ge barnet en bra och trygg uppväxt
- utgå från barnets bästa och se till barnets behov
- inte ställa krav eller ha förväntningar som är orimliga i förhållande till barnets mognad och utveckling
- få lämpligt stöd i sin föräldraroll

Barnkonventionen artikel 9: Barnets rätt till sina föräldrar

Fokus ska ligga på barnets rätt till sina föräldrar, utifrån barnets bästa, inte på föräldrars rätt till sina barn. Barnets rättigheter och behov ska stå i centrum. När det är nödvändigt för barnets bästa att barnet skiljs från sina föräldrar ska det ske på ett rättssäkert sätt utifrån gällande lagstiftning, där alla barn ska behandlas lika inför lagen utan diskriminering.

Barnkonventionen artikel 20: Barnets rätt till alternativ omvårdnad

Barnkonventionen artikel 21: Adoption

Barnkonventionen artikel 25: Översyn av alla aspekter av omhändertagande av barn

Rättigheter kopplade till fungerande samhällsservice och samhällsplanering (artikel 12, 24, 26, 27, 31 m.fl.)

Rättigheter kopplade till fungerande samhällsservice och samhällsplanering handlar om att se det komplexa samband som finns mellan olika artiklar i barnkonventionen. En del av dessa artiklar har beskrivits mer detaljerat ovan.

- Rätt till bästa uppnåeliga hälsa och optimala förutsättningar för utveckling inkluderar mat, motion, stimulans, språk, omvårdnad, levnadsvanor, trygghet, uppfostran m.m. (artikel 5, 6, 18, 19, 23, 24, 26, 31).
- Vi ska ta hänsyn till de rättigheter barn med funktionsnedsättning har, både i form av stöd och anpassning (artikel 23).
- Barn har rätt till goda förutsättningar som stöder rätten till utbildning, kultur och fritid (artikel 28, 29 och 31)
- Det handlar även om att skapa god och trygg uppväxtmiljö i barnets boende och i det närliggande samhället (artikel 23, 24, 26 och 27)
- Stadsplanering ska tillgängliggöra det offentliga rummet för alla
- Det ska finnas fungerande kollektivtrafik som svarar upp mot invånarnas resebehov och miljökrav
- Offentliga miljöer ska vara trygga och barnanpassade
- Funktionella bostäder i trygga, lugna, tysta och hälsosamma bostadsområden
- Det ska finnas bra utomhusmiljöer och inomhusmiljöer där barn vistas
- Det ska finnas goda möjligheter till lek, naturupplevelser och annan rekreation
- Naturvårdsarbetet ska ske för framtida generationers möjlighet att växa upp i en miljö med hög biologisk mångfald (Agenda 2030)
- Det ska finnas förebyggande insatser mot barnolycksfall och miljöförstörelse
- Det ska finnas hälsosamt och rent dricksvatten och badvatten
- Miljötillsyn ska ske för att minska kemikaliebelastning, radon, allergener och miljöfarliga ämnen

Rättigheter för barn från minoritetsgrupper, barn på flykt samt i asylprocessen (artikel 7, 8, 9, 10, 20, 22 och 30)

Barnkonventionen artikel 7, 8, 9, 10 och 22: Rättigheter som rör barn från minoritetsgrupper, barn på flykt samt barn i asylprocessen:

- Rätt att inte diskrimineras i relation till andra barn i landet
- Rätt till namn och nationalitet, rätt att inte födas in i statslöshet
- Rätt att behålla sin identitet
- Rätt till återförening om barnet skilts från sina föräldrar och de befinner sig i olika länder
- Barn som har flytt sitt land och har kommit till Sverige har samma rätt till utbildning, hälso- och sjukvård samt goda levnadsvillkor som alla barn i landet

Barnkonventionen artikel 30: Rättigheter för barn från minoritetsgrupper och urbefolkning

Ett barn som tillhör en minoritet eller urfolk har rätt att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp:

- ha sitt eget kulturliv
- bekänna sig till och utöva sin egen religion
- använda sitt eget språk
- skyddas från diskriminering, våld och övergrepp

För stöd och mer information:

Inom Region Kronoberg:

<https://www.regionkronoberg.se/vardgivare/arbetsomraden-processer/manskliga-rattigheter-och-barnets-rattigheter/>

Susann Swärd, människorätts- och barnrättsstrateg, 0709-844 558, susann.sward@kronoberg.se

Externa aktörer:

Barnombudsmannen, <https://www.barnombudsmannen.se/barnratt-i-praktiken/>

Sveriges kommuner & regioner:

<https://skr.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/barnetsrattigheter.106.html>